

ALLES OVER ISRAËL

TOV!

club magazine

Tov! is een uitgave van Christenen voor Israël

HET BIJZONDERE

**VERHAAL
VAN MARY**

MAAK ZELF

**MATZE-
KOEKJES**

THEMA:

ONDERDUIKEN

THEMA:

ONDERDUIKEN

- 3** TOV! Clubnieuws
Nieuws, feiten en weetjes
- 6** Onderduiken tijdens de oorlog
- 8** Het bijzondere verhaal van Mary
- 10** David - de onderduiker die een leven spaart
- 12** Recept
Maak zelf matzekoekjes
- 14** Verhaal
Heel bijzonder handelswaar
- 16** Puzzel
Los jij ze allemaal op?

Shalom!

Deze TOV! gaat over hoe het was om onder te duiken tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vooral Joden moesten onderduiken. Zij probeerden zich te verstoppen voor de Duitsers. Dit gebeurde vooral op het platteland op zolders of in kelders van boerderijen. Maar ook in stadshuizen werden verstopplaatsen gemaakt, denk aan het Achterhuis waar Anne Frank zich schuilhield. Dit was niet zonder gevaar, zowel voor de mensen die moesten onderduiken, als voor de mensen die

daarmee hielpen. Ze deden dat met gevaar voor eigen leven. De tentoonstelling in het Israëlcentrum gaat over de mensen die de Joden hielpen, onder andere bij het onderduiken. We hopen, dat hij gauw open kan en dat we je dan daar zullen zien!

Veel leesplezier!

Groetjes Wendy

Concept en realisatie: BladenMakers

Club nieuws

Nieuw bij de TOV! Club: Kahoot en filmpjes

Omdat je in deze tijd vast ook vaker thuis bent, hebben we bij de TOV! Club aan aantal nieuwe dingen bedacht. We hebben nu een eigen Youtube-kanaal waar leuke video's op geplaatst worden! Kijk er maar eens naar. Ook is er elke woensdagmiddag om 13.30 uur een Kahoot kwis over Israël. Deze kwis is live te volgen en iedereen mag meedoen. Elke week valt er een leuke prijs te winnen! De benodigde info voor Kahoot, de livestream en ook de andere filmpjes vind je allemaal op onze website: www.tovclub.nl

WINNAAR VAN DE PUZZEL

Goedendag,

Het antwoord van de puzzel in de TOV! is: **Debora**.

Hartelijke groeten,
Silas Joosse

Beste Silas,

Heel goed gedaan, je hebt het juiste antwoord gevonden. Debora was een richter uit de Bijbel. De vorige TOV ging over Joods verzet en Debora is eigenlijk een soort Joodse verzetsstrijdster in de tijd van de Bijbel. De prijs krijg je binnenkort thuisgestuurd!

Groetjes, Wendy

WEER EEN SPANNENDE SPEURTOCHT

Ook deze zomer is er weer een hele toffe zomertentoonstelling in het Israëlcentrum. De tentoonstelling gaat over mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog Joden hielpen. Speciaal voor jullie is er een leuke speurtocht. De opening die normaal op 28 april zou zijn, is uitgesteld, maar als de plannen van de regering doorgaan, dan gaan we 1 juni open. Houd vooral goed de site van de TOV! Club in de gaten. Op de site vind je ook informatie over wanneer de TOV! Clubdag zal gaan plaatsvinden.

Nu in Israël

SLIM ZWEMVEST UIT ISRAËL

De Israëliëse vader Eyal Hiram maakte in de zomer van 2016 iets heftigs mee: zijn driejarige dochtertje viel tijdens het knoën in het water en verdronk bijna. Deze gebeurtenis zette Eyal aan het denken. Zou hij misschien iets kunnen maken wat verdrinken voorkomt? Samen met een goede vriend

sloeg hij de handen ineen. Ze ontwierpen een waterpak met sensoren erin. Die sensoren meten wat je lichaam doet. Wanneer ze het signaal krijgen dat je aan het verdrinken bent, dan blaast een ingebouwde airbag zich op zodat je blijft drijven. Een levensreddende uitvinding!

9-jarige Laurent gaat studeren in Israël

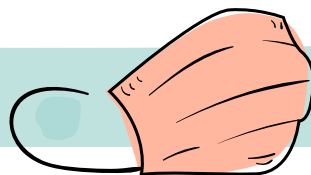
Op je negende al een universitaire studie doen. Dat gebeurt niet vaak. De Belgische Laurent Simons heeft dat wel gedaan. Afgelopen jaar deed hij een studie aan de universiteit van Eindhoven. Laurent is heel slim. Op zijn achtste rondde hij de middelbare school af. Laurent wil na zijn studie in Eindhoven graag verder studeren maar kon geen plek vinden, waar ze voor kinderen die mogelijkheid hebben. Nu heeft hij die plek toch gevonden! Laurent gaat studeren in Israël. Zijn ouders hoorden namelijk positieve dingen over de universiteiten in Israël. Israël is een land waar veel dingen uitgevonden en gemaakt worden die zieke mensen helpen. Daar wil Laurent aan bijdragen. Maar eerst moet Laurent nog iets anders doen: de Hebreeuwse taal leren.

ISRAËL TOT ZEGEN IN CORONATIJD

Ook Israël is getroffen door het coronavirus. Tegelijkertijd gebeuren er ook hoopgevende dingen. Zo is Israël heel hard op weg om een coronavaccin te vinden, worden er mondkapjes ontworpen

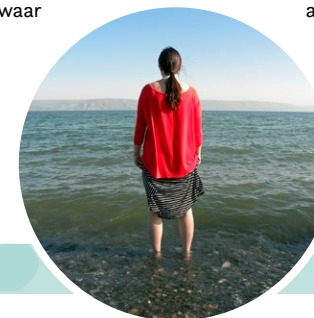
die herbruikbaar zijn en worden er voor heel weinig geld beademingsapparaten ontworpen. Ook in tijden van crises is Israël tot zegen voor de wereld.

Meer van Galilea weer vol water

Al vele jaren was het waterpeil van het Meer van Galilea heel laag. Het Meer van Galilea wordt ook wel het Meer van Tiberias of het Kinnerethmeer genoemd. Het is het meer waar de Heere Jezus veel was en zelfs stormen gestild heeft. Een tijd waren onderzoekers bang dat door de droogte

in het meer het water dat normaal zoet is, zout zou worden. Dat zou een groot probleem zijn omdat veel drinkwater van Israël uit het meer komt. Maar die angst is nu weggenomen. Het heeft afgelopen jaar namelijk heel veel geregend en het meer staat weer vol water. Dat water is hard nodig in het land!

ONDERDUIKEN TIJDENS DE OORLOG

HULP

Wist je dat in 1942 de geheime Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers wordt opgezet (LO)?

Bij de familie Torsius zaten er mensen ondergedoken in een hooiberg. Meer over deze familie kom je te weten bij de tentoonstelling in het Israëlcentrum.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog pakten de Duitsers bepaalde groepen mensen zomaar op. Sommige mensen verstopten zich, we noemen dit ook wel onderduiken. Het ging vooral om Joden, Maar ook om mensen die zich bezig hielden met het verzet en daardoor gevaar liepen, of om mensen die in Duitsland moesten werken maar dit niet wilden.

De bekendste Joodse familie die onderdook de familie Frank was? Helaas is Anne met haar familie opgepakt en zijn zij gestorven in het concentratiekamp Bergen-Belsen. Otto Frank, de vader van Anne, was de enige overlevende.

ZONDER OUDERS

Wist je dat niet alle ondergedoken kinderen samen konden onderduiken met hun ouders? Ze waren vaak bang en misten hun ouders erg.

De mensen die onderdoken, deden dit vaak op zolders, in kelders of in andere geheime schuilplaatsen zoals boerderijen. Er werden ook onderduikhuizen gegraven. Het bracht wel veel risico's met zich mee. Ook omdat voedsel en kleding op de bon waren. Dit betekende, dat je niet zomaar met geld eten of kleding kon kopen. Iedere inwoner kreeg bonnen waarmee je deze dingen kon krijgen. Voor mensen die onderdoken betekende dit dat zij hulp van anderen nodig hadden om aan voedsel en kleding te komen. Maar op het helpen van onderduikers stonden zware straffen.

In Nederland hielp de NSB de Duitse bezetter om onderduikers te zoeken. Iedereen die zo'n schuilplaats verklikte, kreeg hier een beloning voor, bijvoorbeeld geld of een baan. In 1943 zaten er ongeveer 25.000 Joden ondergedoken. Onderduiken lukte het beste op het platteland. Hier was

meer ruimte voor goede verstoppelken dan in de stad. Onderduikers die op het platteland waren ondergedoken, moesten vaak meewerken op het land of op de boerderij. In ruil hiervoor kregen zij eten en onderdak bij de boer. Ondergedoken kinderen mochten niet op straat spelen omdat dat te gevaarlijk was. Duitse soldaten of verraders zouden hen anders kunnen ontdekken. Ook was het gevaarlijk om te lang op één adres te blijven. Dit zou te opvallend worden. Na de oorlog moesten juist de NSB'ers onderduiken. Zij waren bang om vermoord te worden voor wat zij in de oorlog hadden gedaan.

JODEN IN AMSTERDAM

Wist je dat in Amsterdam voor de oorlog ongeveer 80.000 Joden leefden? Hiervan heeft maar een kwart het overleefd, 60.000 Joden zijn vermoord.

Bij de familie ten Boom verborgen de onderduikers zich in een dubbele muur. De ingang was via de onderkant van een kast.

HET BIJZONDERE VERHAAL VAN MARY

Tijdens haar onderduikjaren zijn er portretfoto's van Mary gemaakt die bij de fotograaf uit de stad werden opgehangen in de etalage. De fotograaf wist niet dat Mary Joods was en ondergedoken zat.

Tijdens de oorlog is Mary een keer een dagje mee naar school geweest met een meisje uit de buurt.

Eén van de Joodse kinderen die tijdens de oorlog ondergedoken zat, is Mary die Vries. Ze woonde lange tijd bij haar pleegouders. Ze heeft veel spannende dingen meegemaakt in die tijd.

Mevr. Mary de Liever woont met haar man Louk de Liever in Amersfoort.

Toen de oorlog uitbrak, woonde Mary met haar ouders en broertje en zusjes in Neede.

Voor Mary en haar familie werd het tijdens de oorlog steeds gevaarlijker in Nederland. Het werd steeds duidelijker dat de Duitsers hele nare dingen met de Joden wilden doen en dat ze hen zelfs wilden vermoorden. De familie van Mary besloot daarom onder te duiken. Ze kregen bij het onderduiken hulp van dominee Overduin. Hij was een dominee uit Enschede en heeft tijdens de oorlog heel veel Joden geholpen met onderduiken. Bij hem thuis zaten ook mensen ondergedoken.

Mary en haar ouders en broertje en zusjes konden niet bij elkaar blijven tijdens het onderduiken. Ze moesten allemaal naar een ander onderduikgezin. Mary kwam terecht bij meneer en mevrouw Buijze. Dit was een jong echtpaar dat zelf geen kinderen had. Ze zaten in dezelfde verzetsgroep als dominee Overduin. De pleegouders van Mary probeerden Mary een zo normaal mogelijke jeugd te geven. Ze namen Mary bijvoorbeeld mee naar familiebijeenkomsten of gingen samen een dagje uit.

Tijdens het onderduiken zijn er wel een aantal keer spannende dingen gebeurd. Zo ging Mary op een keer met haar pleegouders met de trein naar Rotterdam. Tegenover hen zat een mevrouw die hen aandachtig aankeek. Op een gegeven moment zei ze tegen Mary's pleegmoeder: 'Dat meisje lijkt wel op uw man, maar niet op u.' Daarna schoof ze haar colbert een stukje op zij en zagen Mary's pleegouders dat de mevrouw een speldje van de SD droeg. De SD was de geheime

dienst van de Duitsers die er alles aan deed om Joden op te pakken. Gelukkig gebeurde er tijdens de treinreis verder niets, maar het was zo spannend!

Een andere keer hoorden Mary's ouders dat er bij hen thuis een huiszoeking zou komen. Een huiszoeking betekent dat er Duitsers kwamen om het hele huis te onderzoeken op ondergedoken Joden. Mary's pleegmoeder heeft Mary toen meegenomen op de fiets en een poosje bij iemand anders ondergebracht. Het bijzondere was dat op dat moment haar tweelingzusje ook bij die mensen was! Mary en haar tweelingzusje wisten niet eens van elkaar dat ze zusjes waren. Mary was nog maar 2,5 toen ze ondergedoken was. Na de oorlog vertelden Mary's pleegouders dat de twee meisjes wel vaak tegen elkaar zeiden dat ze zo op elkaar leken.

Tijdens de oorlog is er ook een bombardement geweest op Enschede. Bij Mary werd er zelfs in haar slaapkamer naar binnen geschoten. Mary moest toen met haar pleegouders in de kelder zitten tot het over was. Het einde van de oorlog weet Mary zich nog goed te herinneren. Ze ging toen met haar pleegouders de straat op om feest te vieren. Toen er een grote tank voorbijkwam mocht Mary een stukje meejden. Mary en haar ouders en broertje en zusjes hebben allemaal de oorlog overleefd. Ze hebben het niet makkelijk gehad. Mary's ouders hebben drie jaar verstopt gezeten in een kippenhok. Het is een groot voorrecht dat er op dit moment vrede in Nederland is en dat de oorlog al weer 75 jaar geleden is! Mary woont nu in Amersfoort met het haar man Louk de Liever.

Dit zijn de steenbokrotsen bij Ein Gedi. Hier zat David ergens ondergedoken.

KONING DAVID WAS OOK EEN ONDERDUIKER

Het zal je maar gebeuren. Eerst ben je een herdersjongen die de schapen van je vader hoedt en als je voor je vader naar het leger van koning Saul gaat om te vragen hoe het met je broers gaat, kom je oog in oog te staan met Goliath - een reus van een Filistijn. Je verslaat hem met hulp van de Heere God met een steen uit je slinger en mag met de dochter van de koning trouwen. Maar de koning wordt jaloers... Hij stuurt je de strijd in met de Filistijnen en hoopt dat je sneuvelt. Hij wordt zelfs zo boos op je dat hij op een goed moment een speer naar je hoofd gooit als je voor hem op de harp speelt... En wat doe je dan? Vluchten natuurlijk!

Je verschuilt je in de woestijn van Judea, daar in de rotsen zitten allerlei grotten waar je je kunt verstoppen. En als je het gebied goed kent, weet je ook waar water te vinden is. En water is van levensbelang in de woestijn. David duikt onder in de grotten van Ein Gedi bij de Steenbokrotsen. En je zult het nauwelijks geloven maar op een goed moment komt Saul, op zoek naar David, de grot in omdat hij naar het toilet moet en een rustig plekje zoekt. Langs de zijkant van de grot zitten David en zijn mannen en ze fluisteren David toe:

Zie, de dag waarvan de HEERE u gezegd heeft: Zie, ik geef uw vijand in uw hand, en u kunt met hem doen zoals het goed is in uw ogen! Toen stond David op en sneed stilletjes een punt van Sauls mantel af. En het gebeurde daarna dat het hart van David in hem bonsde, omdat hij die punt van de mantel van Saul afgesneden had.

En hij zei tegen zijn mannen: Moge de HEERE er geen sprake van laten zijn dat ik ooit zoiets zou doen bij mijn heer, bij de gezalfde van de HEERE, dat ik mijn hand tegen hem uit zou steken, want hij is de gezalfde van de HEERE. (1 Sam 24:5-7)

David kruipt stilletjes naar hem toe en snijdt een stuk van Sauls mantel af, maar doet hem geen kwaad. Hij kruipt daarna voorzichtig terug in zijn schuilplaats. Pas als Saul de grot verlaat gaat David hem achterna en roept hem toe: "Mijn heer, de koning!". Hij knielt voor hem neer en zegt tegen Saul: "Waarom gelooft u de mensen die zeggen dat ik u kwaad wil doen? Men zei dat ik u moest doden, maar ik heb het niet gedaan". En dan laat hij Saul de punt van de mantel zien die hij heeft afgesneden. "Waarom achtervolgt u mij? Ik zal u niets aandoen! De HEERE God zal mij redden uit uw hand!". Dan begint Saul te huilen en roept: "Is dat jouw stem, David? Jij bent goed voor mij geweest en ik ben slecht voor jou geweest. Ik hoop dat de HEERE God je beloont voor wat je vandaag voor mij hebt gedaan. Ik weet dat jij koning zult worden maar belooft mij dat je goed zult zorgen voor mijn familie." David belooft het hem en Saul gaat terug naar huis.

Wat een bijzondere man die David, die het leven niet neemt van de man die hem zoekt, maar gelooft dat de HEERE God het voor hem zal opnemen. Een hele bijzondere onderduiker.

RECEPT

MAAK ZELF MATZEKOEKJES

Pesach is al weer een tijdje achter de rug. Het is het feest van de ongezuurde broden. Het feest waarin de Israëlieten herdenken dat God hen uit Egypte heeft bevrijd. Toen ze moesten vluchten

uit Egypte was er geen tijd om het brood te laten rijzen, daarom werd er geen gist gebruikt. Tijdens Pesach wordt er daarom ook geen gist gebruikt.

In dit recept gebruiken we ongezuurde broden, matzes.

INGREDIËNTEN:

- 6 matzes
- 4 eieren
- 100 gram suiker
- Klein beetje meel
- 100 gram amandelen kleingesneden
- 100 gram rozijnen

ZO MAAK JE HET

- Matzes kapotmaken in een grote schaal.
- Beetje water erbij en alle ingrediënten bij elkaar voegen.
- Daarna mengen en kneden en met je handen er platte koekjes van vormen.
- In de koekenpan bakken met olie of boter tot ze bruin zijn.

HET VERHAAL VAN

HEEL BIJZONDER HANDELSWAAR

Onkelos was de zoon van de zus van keizer Hadrianus, dus hij was een neef van de keizer. Onkelos was een slimme en goed gemanierde jongeman en men verwachtte dat hij één van de grote leiders van het Romeinse Rijk zou worden. Zijn oom Hadrianus keek ernaar uit dat Onkelos zich verder ontwikkelde om later zelf de leider te worden.

Toevallig was Onkelos bevriend geraakt met een paar

Joodse families uit het Romeinse Rijk. Via hen was hij bekend geraakt met het Joodse geloof en hij voelde zich er heel erg toe aangetrokken. Onkelos moest zich echter realiseren, dat hij familie van de keizer was en dat het dom zou zijn als hij het Joodse geloof zou gaan volgen. De Romeinen waren erg negatief over Joden. Als hij over zou gaan tot het Joodse geloof zou dat zeker zijn dood betekenen. Tegelijkertijd wilde hij er heel graag meer over leren.

Na lang nadenken vond Onkelos een oplossing voor zijn probleem.

Hij ging op bezoek bij zijn oom Hadrianus. Tijdens dat gesprek liet hij vallen, dat hij geïnteresseerd was geraakt in de handelswereld en dat het hem mooi leek om wat tijd te nemen om de regels en gebruiken van het handelen te leren.

Het leek Hadrianus een goed idee, dat Onkelos zich wilde verdiepen in zoiets ingewikkelds als handel. Hij gaf Onkelos het volgende advies: Het belangrijkste bij handel is dat je goed en waardevol handelswaar vindt dat nog niet veel mensen hebben. Dat soort handel levert het meeste geld op.

Dit was precies wat Onkelos wilde horen. Onkelos kreeg de vrijheid om een tijd te reizen en handel te bedrijven en op die manier kon hij veel in contact zijn met Joodse handelaren en daarmee met hun geloof. Tijdens zijn handelsavontuur reisde hij naar Israël, leerde hij Hebreeuws, en bestudeerde hij de Thora. En in het geheim bekeerde Onkelos zich tot het Jodendom. Hij kwam in de leer bij twee grote Rabbi's. Op een gegeven moment moest hij terugkeren naar Rome. Vertrouwend op de hulp van God durfde hij op weg te gaan naar Rome. Hij ging op bezoek bij zijn oom. Hadrianus merkte meteen dat Onkelos veranderd was. Hij was een nederigere en wijze man geworden. 'Wat is er met je gebeurd, neef?' Vroeg Hadrianus. 'Heb je te maken gekregen met narigheid in de handel? Heeft iemand je pijn gedaan?' Onkelos antwoordde met een lach: 'Wie zou de neef van de machtigste man in de wereld pijn durven doen?' 'Maar waar komt die nederigheid dan vandaan, mijn neef?' reageerde Hadrianus.

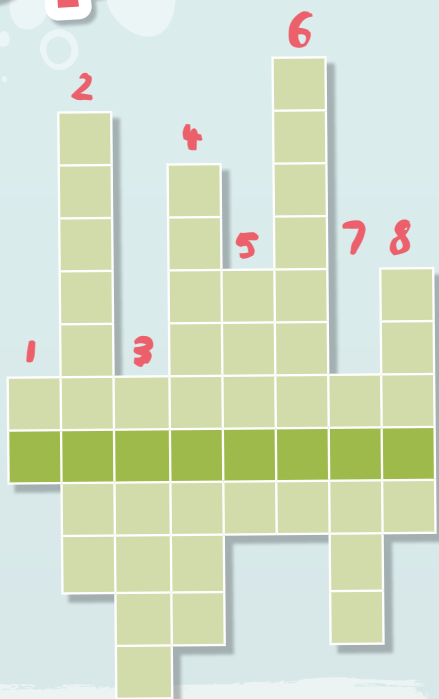
Onkelos besloot eerlijk te zijn en zei: 'Ik kan niet anders dan u de waarheid vertel-

len, mijn oom. De reden dat ik veranderd ben, is dat ik veel tijd besteed heb om de Thora te bestuderen, het wetboek van het Joodse volk. En daarbij, ik heb het Joodse geloof geaccepteerd als mijn eigen geloof.' Toen de keizer dat hoorde, kleurde zijn gezicht rood en werd hij woedend. Het betekende het einde van de politieke carrière van Onkelos waar Hadrianus zo naar uitgekeken had.

Toen zijn woede enigszins bedaard was, wilde Hadrianus zijn neef een kans geven om zijn keuze uit te leggen voordat hij hem zou straffen. 'Je hebt me ernstig teleurgesteld maar leg uit hoe je tot deze keuze gekomen bent' zei hij. 'Ben je misschien verliefd geworden op een Joodse jongedame?' 'Mijn beste oom, ik moet eerlijk zijn,' antwoordde Onkelos, 'maar wat mij dreef om deze keuze te maken, dat was uw advies.' Boos antwoordde Hadrianus: 'Ik zou wel de laatste zijn die zo'n slecht advies zou geven.' 'Maar denk terug,' antwoordde Onkelos, 'voordat ik bij u weg ging om het handelen te leren, adviseerde u mij om handelswaar te zoeken dat goed zou verkopen. Op al mijn reizen heb ik nergens een product gevonden dat goedkoper is dan het Joodse geloof. Tegelijkertijd is het het meest waardevolle product van alle tijden. Ik denk dat geen enkele handelsman zo'n waardevol product zou laten lopen.' Keizer Hadrianus begreep de overtuiging van zijn neef. En hoewel het hem heel erg speet, liet hij Onkelos gaan. Toen Onkelos zijn bekering openlijk bekend maakte en als Jood ging leven, deed Hadrianus daar niets tegen. Onkelos werd bevestigd in zijn vertrouwen op de God van Israël.

Puzzel & pret

De antwoorden van de puzzel staan in deze TOVI!. Wanneer je de antwoorden goed hebt ingevuld, staat er in de gekleurde rij iets dat te maken heeft met het thema van deze TOVI!.

Stuur je antwoord voor 30 juni 2020 naar info@tovclub.nl, dan maak je kans op een prijs. Vergeet niet je naam, leeftijd en adres te vermelden!

LEUK WEEJTJE!

Wist je dat in Israël er maar heel weinig kinderen allergisch zijn voor pinda's? Veel minder dan kinderen in andere landen. Waarschijnlijk komt dit doordat één van de populairste snacks in Israël bamba's zijn. Bamba is een soort chips die naar pindaakaas smaakt.

OP EEN RIJTJE

- 1 Wat is de afkorting van de organisatie die in 1942 werd opgericht om onderduikers te helpen?
- 2 Waar studeerde Laurent voor hij naar Israël wilde?
- 3 Tijdens welk feest eten de Joden ongezuurde broden?
- 4 Naar welke plaats waren Mary en haar pleegouders op weg, toen ze iemand van de SD tegenkwamen?
- 5 Waar woonde Mary voor ze onderdook in Enschede?
- 6 Hoe heette de oom van Onkelos die keizer was?
- 7 Wat is de achternaam van een man die een zwempak ontwierp wat helpt om niet te verdrinken?
- 8 Hoe heet de bekendste familie die onderdook?

Meer weten?

Wil je lid worden van de Tov!Club? Wil je meer weten over geld ophalen voor Aleh? Lijkt het jou leuk om in jouw klas een les te krijgen over het Jodendom? Of wil je iets vragen? Je kunt ons op veel manieren bereiken. www.tovclub.nl

Een gift voor de TOVI!Club kan overgemaakt worden naar: NL42ABNA0406954380

De TOVI!Club is de kinderclub van de Stichting Christenen voor Israël. www.cvi.nl.

CHRISTENEN VOOR
ISRAËL

f /jibentov
@jibentov
info@tovclub.nl